

מדינת ישראל
משרד החינוך
מינהל החינוך הדתי
מחוז הצפון

בס"ד, א' באייר תשס"ז

לכבוד

רבני בתי הספר

חמ"ד מחוז צפון,

ברכת שלום.

יוזמת היערכות בית הספר
לשנת השמיטה: ה'תשס"ח

"קִרְבָּה שְׁנַת הַשְּׁבַע שְׁנַת הַשְּׁמִיטָה".

השנה הבאה – שנת הלימודים הבאה עלינו לטובה ה'תשס"ח – היא שנת השמיטה.

שנה זו מזמנת לנו אתגר תורני וחינוכי רב משמעות, ובפועל היא מהווה עבורנו מנוף חשוב ויקר לצורך העצמה ערכית רבת גוונים במערך בית הספר ובנפש התלמידים.

הנושא מחייב היערכות מוקדמת, הן מפני שהלכות השמיטה מחייבות בפועל בפעולות מסוימות כבר החל מהשנה השישית, והן מפני שהנושא נוגע ומקיף עבורנו מערכת חיים של שנה שלימה.

מבשרי ומובילי שמיטה.

רב ביה"ס הוא ה"איש" במערכת החינוך המבשר שמיטה. הרב בבית הספר הוא המפתח לכל המודעות וההתנהלות של עניין השמיטה, הן בקרב הצוות: המנהלת והמורים, הן בקרב התלמידים ופעמים רבות גם מהם לבית ההורים.

נותרו כחודשיים בלבד!!! לפני סיום שנת הלימודים. זה הזמן ההכרחי להיערך ולהכין את ביה"ס לשנה הבאה.

תהליך ההיערכות:

1. לקבוע ישיבת מורים קרובה לפתיחת ההיערכות / מונחי יסוד / הגדרת צוות "וועדת שמיטה" / הוראות למרחב החקלאי בביה"ס.

ראה בדף הבא !

2. הצעה - להתקשר עם מכון התורה והארץ, על מנת לתאם התקשרות בית ספרית מתאימה עם המנהל/ת, להצעת השתלמות בימי ההיערכות או בחדר מורים לומד.

3. לרכז חומרים מצויים בספריה בית ספריים, וכן במה שנמצא אצל הרב ולבקש מכל מי שיש לו בצוות. נשמח לקבל דוגמאות מחומרי הרב על מנת להפרות בבחינת ונותנים זה לה.

בברכת הכתוב: "גבורי כח עושי דברו"

הרב בני חפדי, הרב משה עמיאל, הרב חיים ענזי

נאמר בתהילים (מזמור ק"ג)
פס' כ'): **"קִרְבּוּ ה'**
מִלֵּאקִיו גְּבוּרֵי כַח עֲשִׂי
דְּבָרוֹ לְשִׁמְעַע בְּקוֹל
דְּבָרוֹ". במדרש אמר
רבי יצחק נפחא, מי
אלה הנקראים בכתוב
"גיבורי כוח - אלו
שומרי שביעית" (תנחומא
ויקרא א')

אומר הראי"ה קוק זצ"
ל: **"ביסוד השמיטה**
עלינו לדעת, שאנו
חייבים להתאמץ בכל
כוחנו לסבב את פני
הדברים, שסוף כל סוף
תהיה שבת הארץ
הולכת ונקבעת בכל
קדושתה על אדמת

"הקדש".

מדינת ישראל
משרד החינוך
מינהל החינוך הדתי
מחוז הצפון

מפקח ארצי לרבני ביה"ס

מדרכי הרבנים במחוז הצפון

העתק: חיים גבאי, מחמ"ד / מפקחים.

דף מכין לרב בית הספר

ישיבת מורים לפתיחת ההיערכות לשנת השמיטה

ישיבת מורים - מונחי יסוד / הגדרת צוות "וועדת שמיטה" / הוראות למרחב החקלאי בביה"ס.

א. נקודות לשיחת פתיחה: המושג ועקרונות הלכה.

המלה "שמיטה"?

- **בשורש** המלה ש.מ.ט. - ביאורה זריקה. בהשאלה המלה משמשת ככינוי ל'הפסקה', 'ביטול'.
- **בפועל** המלה משמשת כמושג לשנה השביעית במחזורי השנים למניין בריאת העולם (ולא כחישוב המתייחס כפרט לאדם ולא לעיבוד האדמה).
- **למעשה** המלה מבטאת את הפסקת העבודה האסורה בעיבוד הקרקע והצומח, וביטול חובות כספיים.
- מצוות השמיטה למקורותיה** - מתייחסת בשתי משמעויות הלכתיות:
 - (1) שמיטת עבודת הצומח בקרקע (ויקרא כ"ה),
 - (2) ושמיטת חובות כספיים (דברים טו א-ג).

המשמעות המעשית

- **נוגעת להיערכות הנדרשת בכל הנוגע למלאכות הנעשות בקרקע ובגידולי הקרקע, כי בשנת השמיטה אסור לעשות כל מלאכה שיש בה כדי לטפח את הצומח וגדל בקרקע.**
- * מומלץ לקשר עם פרשת השבוע או אירוע אקטואלי.

ב. הקמת "וועדת שמיטה" והגדרת הנושאים שבטיפול.

בישיבת מורים זו ייקבע צוות שמיטה בית ספרי.

1. **צוות (מורים) מוביל** - מומלץ להכליל בצוות את: 1. רב ביה"ס, 2. מחנכת תורנית מובילה, 3. המורה למדעים. 4. חינוך חברתי. 5. יועצת. 6. (המנהל/ת יעודכן ובהמשך יבחר את מידת השתתפותו).
2. **צוות (תלמידים) יישומי** - לצד הצוות המוביל יבחרו תלמידים בצוות יישומי שיפעל בשטח ביה"ס. הודעה על כך תימסר לתלמידי בית הספר לקראת בחירת התלמידים המתאימים (באפשרות לקיים תחרות בין מתמודדים) בתחילת השנה הבאה.

ג. הוראות למרחב החקלאי בביה"ס.

1. **הדגשה** - ההיערכות לשנת השמיטה מתחילה באופן מעשי כבר עתה לקראת חודשי אב-אלול. לכן, צריך להשתדל להקדים כל מלאכה שניתן לעשותה כבר עתה בסיום השנה השישית, וע"י תכנון והכנה מוקדמים ניתן לחסוך עמל וטורח בלי להזדקק להיתרים והקלות בהלכה במקום שאיננו הכרחי.

2. סיור במרחב בית הספר:

רב ביה"ס יכין כבר לישיבת המורים מסלול סיור להכרת המרחב החקלאי הצומח בביה"ס: עציצים, דשא, עצי סרק, עצי פרי, עשבייה וכו'.

3. תוכנית פעולה לוועדת תלמידים:

- (1) הכנת כרטיס תעודת זהות לכל צומח בחצר ביה"ס: שם, משפחה, תאריך זריעה/נטיעה/העברה, מאפיינים.
- (2) כרטיס עבודה: עדכון עוקב לפעולות שנעשו בצומח, המותר והאסור.

מדינת ישראל
משרד החינוך
מינהל החינוך הדתי
מחוז הצפון

(3) שלט שמיטה: "בגינה זו אנו שומרים שמיטה. הפירות הם הפקר לכל, נא לבקש רשות".

(4) פח שמיטה, להנחת שאריות מפירות וירקות הנשמרים בקדושת שמיטה.

4. הנחיות הלכתיות מעשיות להכנת הטיפול במרחב ביה"ס:

א. עיקרון המלאכות:

מלאכה להשבחת הצמח - אסורה !

אבל מלאכה לקיום הצמח - מותרת !

אין זה קל להגדיר מלאכה לפי שני הסוגים הללו, ואסור לכל אחד לבצע מלאכה לפי שיקול דעתו. ולכן: הגדרת המלאכה תעשה רק ע"י רב הבקי בהלכות שמיטה.

ב. שתילה ונטיעה:

דעת מו"ר הגר"מ אליהו שליט"א להחמיר, (בשיעור שבועי מיום כ' במנחם ה'תש"ס בהסתמך על הירושלמי, רש"י והרמב"ם), ולהרשות שתילה ונטיעה רק עד יום ט"ו באב. אבל מיום זה ועד סיום השמיטה אסור לשתול ולנטוע כלל, הן עצי מאכל והן עצי סרק, מפני חשד.

ויש פוסקים (המסתמכים על דעת החזו"א) המקילים בהבחנה בין עצי מאכל לעצי סרק. ולדעה זו יש לכוון את ההלכה בהתייחסות שונה:

עד לפני ט"ו באב: עצי מאכל - רב שנתיים וחשופי שורש או בגוש מתפורר.

עד לפני ט"ו באלול: עצי סרק - רב שנתיים וחשופי שורש או בגוש מתפורר.

עד לפני ט"ו באלול: עצי נוי ושיחים רב שנתיים וחשופי שורש או בגוש מתפורר.

עד לפני כ"ז באלול: צמחי נוי - חד שנתיים וחשופי שורש או בגוש מתפורר.

עד לפני ראש השנה: עצי מאכל, סרק או נוי המתקיימים בגוש עפר מלא המקיים אותם.

ג. עציצים:

מבחינה הלכתית, יש להבחין בין שני סוגי עציצים: "עציץ נקוב" שמחמירים בו מפני שהוא ניזון מלחלוחית הקרקע, לבין "עציץ שאינו נקוב" שמקילים בו.

● הגדרת עציץ נקוב:

עציץ מצוי שיש לו נקבים, בתחתיתו או בדופנו.

עציץ שענפי הצמח השתול בו מתפשטים מחוץ לשטח העציץ, ואפילו שאינו נקוב.

כלי חרס, ואפילו שאינו נקוב, ששתול בו צמח רב שנתי (אילן).

עציץ שאינו נקוב המונח במקום פתוח שאין מעליו תקרה, כגון: עציץ או אדנית המונחים או תלויים במרפסת פתוחה או על הגג או בסורגי מרפסת וחלון.

אדניות המחוברות ביציקה אחת לבנין הבית.

וכן גג שמילאוהו באדמה.

"עציץ נקוב", בין אם הוא מונח על הקרקע ובין אם הוא תלוי באוויר, הוא נחשב כשתול בקרקע, ומחמירים בכל עבודות הטיפוח בו ככל עבודות הקרקע בשנת השמיטה.

גם "עציץ נקוב" המונח על מרצפות הבית או תלוי מעליהן נחשב כשתול בקרקע, ומחמירים בו.

● הגדרת עציץ שאינו נקוב:

עציץ מצוי שאין לו נקבים לא בתחתיתו ולא בדופנו, המונח או תלוי במקום סגור שמצדדיו דפנות ומעליו תקרה, ושהצמח השתול בו לא יוצא מחוץ לשטח העציץ.

כלי חרס שאינו נקוב והצמח השתול בו הוא חד שנתי.

עציץ נקוב שהניחו בתחתיתו דבר חוצץ, כגון: יריעת ניילון או תחתית מתכת, עץ, חרס או זכוכית.

"עציץ שאינו נקוב" ניתן להקל בעבודות הטיפוח בשנת השמיטה.

מדינת ישראל
משרד החינוך
מינהל החינוך הדתי
מחוז הצפון

בהכנת העציצים והאדניות לקראת שנת השמיטה - רצוי לטפל בהם כדי להגדירם כ"עציץ שאינו נקוב" לפי התנאים הנ"ל:

להניח תחתית חוצצת מתחת לכל עציץ ואדנית, להכניס את העציצים למקום סגור שיש לו דפנות או תקרה, ושענפי הצמח לא יתפשטו מחוץ לשטח העציץ. בכל מקרה שונה מאחד מהתנאים הללו, יש להתייחס לטיפול בעציץ כטיפול בגידולי קרקע לכל עניין.

ד. דשא.

שתילת מרבדי דשא מומלץ להקדים עד כשבוע לפני ראש השנה. ואמנם, יש זנים שונים הדורשים שתילה מוקדמת יותר, ועל כן יש לשתול דשא באופן שהוא ייקלט ויתפשט ויתמלא בכל מרחבו כראוי עוד לפני ראש השנה, בלי להזדקק כלל וכלל לטיפול לצורך קליטה והתפשטות אחרי ראש השנה. כמו כן, להקדים ולבצע פעולות לפני ראש השנה, כגון כיסוח ודישון הדשא.

ה. טיפול כללי בצומח:

1. הכשרת קרקע. אם הוא נעשה לצורך פיתוח חקלאי חובה להקדים ולבצע עד לפני ראש השנה.
2. סיקול - אם היא נעשית לצורך הכשרת הקרקע לזריעה או שתילה חובה להקדים ולסקל עד לפני ראש השנה.
3. עידור - אם הוא נעשה לתיחוח הקרקע כהשרה לזריעה ונטיעה, או לאוורור האדמה לצורך קבלת מים או דשן חובה להקדים ולבצע לפני ראש השנה.
4. זיבול ודישון - הם נעשים בדרך כלל לטיפול הצומח, ולכן חובה להקדים ולבצע עד לפני ראש השנה.
5. כריתה, כיסוח ונקוש - הם נעשים בדרך כלל לטיפול הצומח, ולכן חובה להקדים עד לפני ראש השנה.

ו. שילוט בגינת עצי הפרי.

הזכרנו כי בגינת הבית אין לסמוך על היתר המכירה. ולכן, חובה להימנע מכל מלאכה האסורה בשמיטה שנועדה לטיפול הצומח. פירות האילן הם קדושים בקדושת שביעית, ולכן: אסור לקטפם בוסר. אסור להשחיתם, ואסור למכרם. ואסור לקטוף מהם כמויות גדולות לצורכי אחסון, אלא הם מופקרים לאכילה לכל אדם. גם לבעל הפירות מותר לקטוף מהם בכמות מקובל לצורכי אכילתו ואכילת בני משפחתו.

מומלץ מאוד לפרסם בפתח הגינה שילוט: "בגינה זו שומרים שמיטה, והפירות הפקר לכל אדם. נא לבקש רשות". נשמח לסייע בהכנת שלט שכזה לכל מי שיפנה.